

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Editorial Team

Editor-in-chief: *Gontarenko N.*

EDITORIAL COLLEGE:

W. Okulicz-Kozaryn, *dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland;*

L. Nechaeva, *PhD, PNPUI Institute K.D. Ushinskogo, Ukraine.*

K. Fedorova, *PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.*

ARCHIVING

Sciendo archives the contents of this journal in ejournals.id - digital long-term preservation service of scholarly books, journals and collections.

PLAGIARISM POLICY

The editorial board is participating in a growing community of [Similarity Check System's](#) users in order to ensure that the content published is original and trustworthy. Similarity Check is a medium that allows for comprehensive manuscripts screening, aimed to eliminate plagiarism and provide a high standard and quality peer-review process.

About the Journal

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka (HP) publishes outstanding educational research from a wide range of conceptual, theoretical, and empirical traditions. Diverse perspectives, critiques, and theories related to pedagogy – broadly conceptualized as intentional and political teaching and learning across many spaces, disciplines, and discourses – are welcome, from authors seeking a critical, international audience for their work. All manuscripts of sufficient complexity and rigor will be given full review. In particular, HP seeks to publish scholarship that is critical of oppressive systems and the ways in which traditional and/or “commonsensical” pedagogical practices function to reproduce oppressive conditions and outcomes. Scholarship focused on macro, micro and meso level educational phenomena are welcome. JoP encourages authors to analyse and create alternative spaces within which such phenomena impact on and influence pedagogical practice in many different ways, from classrooms to forms of public pedagogy, and the myriad spaces in between. Manuscripts should be written for a broad, diverse, international audience of either researchers and/or practitioners. Accepted manuscripts will be available free to the public through HPs open-access policies, as well as we planed to index our journal in Elsevier's Scopus indexing service, ERIC, and others.

HP publishes two issues per year, including Themed Issues. To propose a Special Themed Issue, please contact the Lead Editor Dr. Gontarenko N (info@ejournals.id). All submissions deemed of sufficient quality by the Executive Editors are reviewed using a double-blind peer-review process. Scholars interested in serving as reviewers are encouraged to contact the Executive Editors with a list of areas in which they are qualified to review manuscripts.

TALABA YOSHLARNI MA'NAVIY QADRIYATLARNI E'ZOZLASHGA O'RGATISHNING ILMIY-AMALIY SHAKL VA USLUBLARI

Kurbanova Gulchekhra Abdullaevna

O'zbekiston davlat konservatoriyasi, "Musiqqa pedagogikasi" kafedrası dotsenti,
psixologiya fanlari nomzodi, Turon fanlar akademiyasining akademigi

Annotatsiya. XXI asrda kuzatilayotgan global o'zgarishlar inson ongi va xulqida muayyan o'zgarishlarni keltirib chiqarganligi, ular ma'naviy dunyosini o'zgartirish har bir yigit va qizlarni muayyan qariyatlarini e'zozlash pozitiv xulq shakllariga o'rgatish ruhida tarbiyalash dolzarb ilmiy-amaliy masalalardandir. Mazkur maqolada jamiyatning dolzarb muammosi bo'lmish yoshlar ma'naviy ongi va ijtimoiy xulqiga mafkuraviy ta'sir ko'rsatishning ayrim shakl va metodlari mualliflik nuqtai nazaridan tahlil qilingan, uzluksiz ma'naviy tarbiyaning metodologik tamoyillari belgilangan.

Kalit so'zlar: uzluksiz ma'naviy tarbiya, ahloqiy ta'sir shakli va metodlari, ustivor ma'naviy qadriyatlar va shaxs fazilatlar.

SCIENTIFIC-PRACTICAL FORMS AND METHODS OF TEACHING STUDENTS TO RESPECT SPIRITUAL VALUES

Kurbanova Gulchekhra Abdullaevna

Academician of the "Turon" Academy of Sciences. PhD in Psychology, Associate
Professor of the Department of Musical Pedagogy of the
State Conservatory of Uzbekistan

Abstract. The fact that global changes in the XXI century have led to certain changes in human consciousness and behavior, which change the spiritual world, is one of the current scientific and practical issues of educating every boy and girl in the spirit of teaching positive forms of respect for certain elders. In this article some forms and methods of ideological influence on the spiritual consciousness and social behavior of young people which is a pressing problem of society are analyzed by the author's point of view, and identified the methodological principles of continuous spiritual education.

Key words: continuous spiritual education, forms and methods of moral influence, priority spiritual values and personality traits.

Аннотация. Настоящая статья посвящена изменениям в структуре личностных качеств, которые в условиях глобальных изменений в обществе требуют психологической коррекции. Излагаются авторская позиция психологических форм и методов непрерывного духовно-нравственного воспитания личности юношей и девушек в условиях обучения и воспитания в вузе, определены "стержневые качества" духовно-развитой личности.

Ключевые слова: непрерывное духовно-нравственное воспитание, формы и методы

нравственного влияния, "стержневые духовно-нравственные качества" личности.

Mamlakatimizdagi barcha ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan olimlar va mutaxassislarni yoshlarimiz tarbiyasiga yana bir karra yangicha texnologiyalar va raqamli texnologiyalar asosida o'z tajribalarini qayta ko'rib chiqish va bunda birinchi navbatda ta'lim olayotgan yoshlarda turli yot g'oyalarga nisbatan immunitetni hosil qilish, ularda sog'lom fikrlarga nisbatan sobitlik psixologiyasini shakllantirishdek murakkab ishni amalda yangicha g'oyalar asosida ko'rib chiqishga majbur qildi, desak xato bo'lmaydi.

Oxirgi yillarda O'zbekistonda olib borilgan ko'plab ijtimoiy psixologik tadqiqotlarda yoshlarni har tomonlama barkamol, milliy qadriyatlarni nafaqat biladigan, balki ularga hurmat va ehtirom bilan qaraydigan, bu masalalarda avlodlararo vorislik xususiyatlarini ham qadlaydigan, shu orqali farzandlarning jamiyatda o'z munosib o'rnini topgan shaxslar bo'lib kamolga etishishida muhim omillarni aniqlash masalasiga ustivor ahamiyat qaratilgan. Asosiy muammo esa ushbu jarayonda aynan bola shaxsida milliy va ma'naviy fazilatlarini milliy qadriyatlar ta'sirida shakllanishidagi rolini aniq belgilash, ijobiy xulq modeliga o'rgatishdir.

Biz olib borgan ko'plab tadqiqotlarda bola shaxsidagi milliy hamda ma'naviy omillarning roli, o'spirinlik davrida milliy qadriyatimiz bo'lgan oila va tengqurlar davrasidan tashqari, talabalik yillarlarida kasb-hunar bilan bir qatorda milliy va ma'naviy qadriyatlarni e'zozlashga o'rgatishning shakl va metodlariga o'rnini aniqlashga katta e'tibor qaratilgan. Ya'ni, dunyoga keladigan va tarbiyalanayotgan har bir bolaning aqlli, farosatli, dunyoviy bilimlarga ega bo'lgan, zamon bilan hamnafas, kelajakni oldindan ko'ra biladigan, o'ziga ishongan, qattiyatli va tadbirkor, jamiyatda ro'y berayotgan har bir voqea va hodisalarga real baho bera oladigan, fahm va farosatli ijobiy shaxs sifatlariga ega bo'lishi bilan birga, unda milliy qadriyatlar borasida ham bilim, ko'nikma ham muhim rol o'ynashi ta'kidlangan. Zero, fikr yurituvchi inson zoti borki, u o'ylaydi, mushohada qiladi, baholaydi va atrof-olamda ro'y berayotgan narsa va hodisalarga tanlab munosabat bildiradi, shu bilan birga o'z xulq-atvorida muayyan amallarga o'rganganligini ham namoyon eta olishi kerak.

Davlatimiz rahbari Muhtaram Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvaridagi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi ikki Palatasi deputatlari hamda jamoatchilik vakillari bilan uchrashuvidagi Murojaatnomasi tom ma'noda olamshumul voqea bo'ldi. Ushbu Murojaatnoma tarixiy ahamiyat kasb etib, unda asosiy urg'u kelajagimiz bo'lgan yoshdarning buguni va ertasiga aloqador barcha masalalar yangi yechim va yo'nalishlarda xalqchil tilda bayon etildi va har bir tinglovchini va ma'ruzani o'quvchini shaxsan mushohada qilish va o'z faoliyatini tahlil etishga undadi. Ushbu Murojaat O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabrda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya Konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi" 1059-sonli qarori bandlarining bajarilishi uchun oldimizda turgan mo'ljallarimizni ado etish uchun metodologik asos rolini o'ynaydi.

O'zbekiston psixologlari oldida turgan dolzarb va muhim vazifalardan biri aynan

yoshlardagi mafkuraviy g'oyalarni sog'lomlashtirishga xizmat qiladigan amaliy ishlarni yanada jonlantirish, eng zamonaviy metod va uslublarni takomillashtirishdan iboratdir. Zero, bugun ziddiyatli, inson fikri va dunyoqarashi uchun kurash kuchaygan davrda bu masala nafaqat davlatlararo, balki ko'proq dinlararo, e'tiqodlararo murosasizliklarning namoyon bo'lishiga sabab bo'luvchi motiv ekanligini anglash qiyin emas.

Bunday sharoitlarda yoshlarni to'g'ri yashashga o'rgatish, malakali kadrlar qilib tarbiyalash, vatanparvar va insonparvar bo'lishga o'rgatish masalasi dolzarblik kasb etmoqda. O'rgatish masalasining qiyinligi shundaki, bu ishni har bir ijtimoiy toifa yoki shaxsning individual psixologik xususiyatlarini inobatga olmay, shaxsni o'rab turgan ijtimoiy muhitni, undagi shaxslararo munosabatlarning xususiyatlarini o'rganmay turib amalga oshirib bo'lmaydi, bu muammoni xal etishda ijtimoiy psixologiyani o'rni va salohiyati kattadir.

Shaxs va jamiyat o'zaro munosablari, shaxsning turli guruhlardagi maqomidan kelib chiqib o'rganadigan fan sifatida ijtimoiy psixologiya eng avvalo amaliy fan sifatida o'z vazifalari borasida aynan insonning ijtimoiy xulqini jamiyat a'zosi sifatida to'g'ri yo'naltirish muammolarini o'rganadi va tavsiyalar ishlab chiqadi. Bu borada talaba-yoshlarning mafkuraviy immunitetini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Oxirgi yillarda O'zbekistonda aynan ushbu masalaga e'tibor yana kuchaydi. Yosh olimlar bu masala borasida o'z fikrlari bayon etib, dissertatsion tadqiqotlar ham olib bormoqdalar. Ushbu maqolada aynan oliy o'quv yurtlarida faoliyat olib borayotgan murabbiylar, oliygoh psixologlari hamda pedagog-kadrlarga yoshlar mafkuraviy dunyoqarashini o'zgartirishga aloqador ayrim amaliy-psixologik yo'nalishlarni belgilashga qaror qildik.

Avvalo shuni ta'kidlashni xohlar edikki, talabalarni yaxlit guruh deb oladigan bo'lsak, ularning barchasi bilan, bir vaqtda, bir xil effekt bilan ishlashning o'zi mushkul. Ikkinchidan, bir guruh talaba uchun maqbul va samarali deb hisoblangan uslubni boshqasida ham aynan joriy etishga urinish bunday sharoitlarda teskari samara berishi turgan gap, ya'ni, "bumerang samarasi"ni berishi mumkin. Talabalarimizning aksariyati biz xavotirlanayotgan muammo bo'yicha olib qaralganda umuman tarbiyaviy ta'sirga, umuman ataylab ular xulqidagi u yoki bu sifatni o'zgartirishga muhtoj emas, bu ishni ular ustida olib borish ko'zlangan maqsadga olib kelmaydi. Ijtimoiy psixologlar ko'proq gruppaviy qadriyatlarni kim, qachon va qaerda, qanday idrok qilishiga qiziqqanlar. Agar bizni qiziqtirayotgan masala, ya'ni, talaba-yoshlarning bizga yot bo'lgan qadriyatlarni qabul qilishi, diniy aqidaparstlikka moyilligi nuqtai nazaridan muammoga yondashadigan bo'lsak, ma'lum bo'ladiki, ekstremistik kayfiyatli yoshlarning bunday fikrlashi bilan e'tiqodi butun tengdoshidan farqi unchalik katta emas ekan. Ya'ni, agar sog'lom fikrli bola ko'pchilik e'tirof etgan qadriyatni jon-dili bilan qabul qilsa, moyilligi bor bola sekin-asta bosiqlik bilan qabul qilarkan, lekin amalda u qaysi xulq shakliga ergashishi atrofdagilarga ma'lum vaqtgacha sir bo'lib qolaveradi. Bir qarashda hamma qatori bo'lgan talabani ekstremistik kayfiyatini, undagi g'arazli, tajovuzkor niyatlar, noto'g'ri dunyoqarashni payqash qiyinroq ekan.

Demak, bu holat murabbiydan, pedagogdan, psixologdan, rahbardan o'ta ziyraklik

va e'tiborni talab qiladi. Xo'sh bugun bizning turli toifali, kayfiyatli, iqtidorli va o'rta o'zlashtiruvchi, moddiy jihatdan bikir yoki biroz muxtoj, ya'ni ta'minlanganlik jihatdan turlicha bo'lgan talabalar va magistr'larga e'tiborimiz qanday?

Biz bugun o'zimizga shunday savol berishimiz kerak: oliygohning pedagog va murabbiylari, ustoz va amaliyotchi psixologlar kimlar bilan ko'proq ishlayapti va ishlashi kerak? O'tkazilayotgan ma'naviy va ma'rifiy uchrashuvlarda, katta tadbirlarda, davra suhbatlarida biz ko'proq kimlarni ko'ryapmiz? Ayrim olingan "muammoli", tarbiyatalab yoshlar bilan kim ishlayapti va qanday ishlayapti, bizda xavotirlik uyg'otayotgan talabalar bunday sog'lom munozara va tadbirlarda ishtirok etyaptimi o'zi? Agar dekandan surunkali darsga kelmaydigan, o'quv predmetlarini arang o'zlashtiradigan talaba bilan nima ish qilganini so'ralsa, "ishladik", "shug'ullanyapmiz" deydi, lekin uning ish metodlari bilan, qanday vositalar asosida darsni o'zlashtirishi bilan tanishmizmi? Nega olib borayotgan ishlarimiz hamisha ham samara bermayapti?

Demak, birinchi masala - adashganlar uchun psixoterapiya nimadan iborat bo'lishi kerak, degan savolga javob qidirish lozim. Xulq-atvordagi xatoliklar eng avvalo fikrlash tarzidagi xatoliklarning oqibati bo'lgani uchun bizningcha, avvalo ularning negativ fikrlash tarzi sxemasini o'zgartirish lozim. Bu bevosita talabaning ongiga ta'sir ko'rsatishni taqazo etadi.

Ikkinchidan, fikrlash tarziga ta'sir ko'rsatish uchun o'zimizdagi tushuntirish uslubimizni, umuman ishlash uslubimizni keskin o'zgartirishimiz kerak bo'ladi. Ya'ni, ilgari, yuqori tonlarda, direktiv ohangda, "katta" rolda gaplashib yurgan bo'lsak, endi kerak bo'lsa, "tengma-teng", demokratik ohangda, vazminlik bilan xatti-harakatlarni birgalikda tahlil etishga o'tish lozim. Yoki kimlar bilandir ilgari yaxshi gapirib yurgan bo'lsak, kerak bo'lsa, endi avtoritar yo'l tutishimiz kerak bo'ladi.

Uchinchidan, talabaning o'z-o'zini idrok qilishini, o'zini anglashini o'zgartirish, ya'ni, unga murojaat shunday bo'lsinki, talaba qilgan ishlari orqali o'ziga o'zi baho bersin. Bunda ko'pincha, talaba nima bilan mashg'ul bo'layotganligi va uning oqibatlarini o'zi anglashiga yordam berish kerak.

Nihoyat, shunday vaziyat yaratish lozimki, talaba ijobiy tajriba orttirsin, ya'ni, o'ziga, oilasiga yoki kursdoshlariga, fakultetiga manfaatli ish qilib, olqish olsun. Buning usuli - ta'sirga beriluvchan talabaning kursdoshlariga birgalikda topshiriq berish kerak - hafta mobaynida har kunlik yaxshi va yomon ishlarini, yutuq hamda kamchiliklarini o'zi erinmay yozib borishga undash ham bizningcha, samarali. Agar shu ishni o'sha adashgan bola ham bajarsa, o'zi bilmagan xolda o'zi to'g'risidagi bahosi o'zgaradi.

Oliy o'quv yurtining rahbarlari, fakultetlardagi o'rta bo'g'in rahbarlar albatta, bevosita o'zlari bu ish bilan shug'ullana olmaydi. Ularga umuman talabalar kontingentida e'tiqodiy sog'lomlik bo'lishini ta'minlash uchun qo'yidagilarga e'tibor berishlari lozim:

- Oliyoghdagi professor-o'qituvchilarning professional kompetentligini oshirish, ular malakasini oshirish orqali yoshlar bilan ishlashning psixologik yo'llarini bilishlari uchun imkoniyat yaratish. Ya'ni, professor o'qituvchilarning malakasini oshirish yoki qayta tayyorlash kurslarida talabalar mafkuraviy ongini o'zgartirishga bag'ishlangan maxsus

kurslar tashkil etib, unda o'zaro tajriba almashishdan tashqari, erkin debatlarida samarali ishlash tizimini psixokorreksiya qilish lozim bo'ladi.

- Avvalo pedagog hamda murabbiylar va muhimi - talabalarning mustaqil fikrlashlari uchun sharoit yaratish, aks holda talaba ongi tayyor shablonlar, stereotiplarga shu qadar o'rganadiki, ular oxir-oqibat har qanday bid'at yoki yot g'oyalarga ergashib ketaveradigan bo'lib qoladi. Ya'ni, darsni tashkil etishning noan'anaviy, interaktiv usullariga keng yo'l ochish, darslarda talabalarning interaktiv muloqotini tashkil etish, ular miyasining yaxshiroq ishlashi, qiziqishlarining o'sishi va mustaqil fikrlashiga yordam beradi; shu yo'l bilan ularda nafaqat ona tilida o'z nuqtai nazarini bayon etish, balki faol tinglash malakalarini ham hosil qilish maqsadga muvofiqdir.

- Ta'lim jarayonidagi byurokratiyani, eskicha tartiblarni minimallashtirish. Chunki eski ta'lim tizimi o'qituvchining aytganini, u yozgan maruza matnini aynan ko'chirib yozib kelish, aytib berishni talab qilardi. Bu holat miyani avtomatik ishlashga, zombi kabi yodlangan bir xil qolipda bo'lishga o'rgatadi, bunday miyada albatta o'ziga xos vakuum xosil bo'ladiki, bu vakuumga keyinchalik boshqa yot g'oya va tushunchalar juda tez singadi, chunki miya deyarli tormozlangan, har qanday boshqacha xabar shaxs tomonidan qabul qilinib, uning miyasiga oson kirib, o'rnashib oladi.

- Talabalarni ham, o'qituvchilarni ham aldamaslik, quruq va'dalar bilan ishontirmaslik. Zero, bunday odam va'dani eshitganda qanchalik xursand bo'lgan bo'lsa, uni ustidan chiqmaslik holatlarini anglaganda, shunchalik ranjiydiki, buni muxoliflar "qulayfursat" sifatida ishlatadilar.

Demak, davr rahbaridan, liderlardan, pedagog va psixologdan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirishni talab qilmoqda. Bu uning ta'sir ko'rsata olish xislatining samarali bo'lishini talab etadi. Bu qobiliyat nimalarga bog'liq va pedagogik-psixologik bilimdonlikning shakl va uslublari qanday?

Mafkuraviy ta'sirning shakllari:

- O'quv va ishlab chiqarish sharoitlarining ergonomizatsiyasi va estetik jihatdan jihozlanishi;

- Axloqiy tashviqot - yoshlar ahloqiga aloqador xulq - atvorning mohiyatini yoritish;

- "Ustoz-shogirdlik" an'anna-larining bardavomligiga erishish;

- Hayriya tadbirlari - talabalar maishiy ahvolini yaxshilashga qaratilgan maqsadli tadbirlar, shuningdek, uning oilaviy ahvoli, dam olishini qanday tashkil etayotganligidan boxabar bo'lish;

- Yangi axborotlar makonini yaratish;

- Interaktiv ta'limni joriy etish;

- Jamoat ishlariga jalb etish - topshiriqlarni aniq shaxslarga bo'lib berish;

Mafkuraviy ta'sirning uslublari:

- Axloqiy e'tiqod ko'nikmalariga o'rgatish, Bu uslub yoshlarning ahloqiy qadriyatlarini o'zlashtirishi va axloqiy ko'nikmalarni faol tarzda o'zlashtirishiga imkon beradi;

- Axloqiy maslahatlar berish. Dunyo yoshlari qatorida O'zbekiston yoshlarining ijobiy obrazini yaratish orqali ularda e'tiqodlilik, vatanparvarlik, ilmparvarlik kabi fazilatlarni

shakllantirish;

- Axloqiy o'rnak ko'rsatish - yoshlar uchun o'rnak bo'lishi mumkin insonlar har bir jamoada bor, iloji boricha yosh professor-o'qituvchilar ibratidan foydalanish, ijobiy xulqqa taqlid etish, "Menday bo'l" deyish, o'z navbatida, ilg'or yoshlaridan ham muayyan andozalarni o'rganish;

- Axloqiy ekspertiza - turli ziddiyatli holatlarda vaziyatni xolis baholash orqali uni bartaraf etish yo'llarini namoyon etish, ma'naviy o'rnak ko'nikmalarini rag'batlantirish;

- Kitoblar va davriy nashrlar bilan ishlashga o'rgatish, talabadagi kitobga bo'lgan qiziqishni dolzarblashtirish, raqamli texnologiyalarni amalda o'zlashtirish, ulardan oqilona foydalanishga;

- Rolli o'yinlar, korporativ trening va amaliy bahslar - darsda va darsdan tashqari tadbirlarda talabaga o'qituvchi, mas'ul xodim bo'lishni his qilishga imkon berish, faol pozitsiyalarga o'rgatish;

- Imidj yaratish - ya'ni ma'naviy xulqning afzalliklarini yorqin timsollar va misollarda ko'rastish orqali, mas'uliyat va fidoiylikka chorlash. "Yaxshi domla", "yaxshi talaba", "davrimiz qahramoni" obrazlarini yorqin namoyish etish.

Demak, ma'naviy tarbiyaning uzluksiz, izchilligi va pedagogik ta'sirchanlikning samarasi avvalo nimalarga va yana qanday ijtimoiy psixologik ish uslublariga bog'liq?

- ish-amal bilan ta'sir ko'rsatish;

- so'z vositasida ta'sir;

- tashqi qiyofa va xatti-harakat bilan ta'sir ko'rsatish.

Yoshlarni ahloqiylikka o'rgatish, axloqan va ma'nan yuksak bo'lish umuman tayziqni, kuch ishlatishni rad etadi. Ma'muriy tayziq ham yoshlarni yot ta'sirlardan asrab qolmaydi. Buning yagona yo'li - insoniy munosabatlarning asoslanganligi. Qolaversa, fuqarolik jamiyati qurish eng avvalo sog'lom demokratik munosabatlarni taqazo etishini bilamiz.

Xo'sh, bugun oliy o'quv yurtlarida yoshlarni yot g'oyalardan asrashning qanday real, amaliy, pedagogik-psixologik mexanizmlari mavjud?

1) Murabbiylar instituti. Aynan murabbiy o'ziga yuklatilgan vazifalar doirasida talabalar guruhida darsdan tashqari muloqotda bo'lish, uning oilasi, mashg'ulotlari, muammolari bilan qiziqish imkoniyatiga ega.

2) Ma'naviyat kunlari. Ularni katta zallarda, tartib bilan kelgan talabalar bilangina emas, balki imkon qadar o'sha darslarni qoldiradigan, "adashishga moyillar" ishtirokida tashkil etish maqsadga muvofiqroq. Bunda albatta, faol talabalardan foydalanish kerak. Aynan talaba-yoshlar qiziqadigan "Kitoblar yarmarkalari" o'tkazib, kitobxonlik konkursleri o'tkazish va ham maroqli, ham ta'sirchandır.

3) Jamoat topshiriqlari. Menimcha, hozir ayrim talabalargina, birinchi navbatda, a'lochilar "Yoshlar ittifoqi" bo'limlari orqali ayrim jamoat ishlariga jalb etilgan. Menimcha, Oksford universiteti kabi yetakchi xorijiy oliy o'quv yurtlari tajribasidan o'rganib, universitetlarda amalda turli yo'nalishli markazlar, Klublar, havaskorlik to'garaklari, fan laboratoriyalari kabilarni ko'paytirib, ularga bevosita talabalarining ishtirokini ta'minlash, dastlabki paytlarda jamoatchilik asosida ko'maklashayotgan talabalarga moddiy

va ma'naviy rag'batlantirish imkoniyatlarini qidirish kerak. Eng yaxshisi, turli grantlar, ilmiy-amaliy loyihalarga, "IT-texnologiyalar markazlari"ga jalb etish lozim.

4) Talabani mustaqil hayotga, jumladan, oilaviy hayotga tayyorlash. Chunki talabalik yillari romantizm, sevgi va do'stlik yillari ekanligini unutmash kerak. Shu yo'l bilan talabaning oilasi bilan aloqa bog'lash, ota-onalari bilan hamkorlik qilish, nikoh yoshi to'g'risida aniq tasavvurlarga ega bo'lish, oilaviy qadriyatlarni ham dunyoviy, ham diniy tomondan o'rgatish bugungi kunda malakali mutaxassis bo'lib etishishning muhim omilidir.

Yuqorida ta'kidlangan Konsepsiya vazifalariga binoan, biz bugungi zamon yoshlaridagi ma'naviy fazilatlarining "o'q tomirlari", asoslarini, ustovorlarini ajratish lozim deb hisoblaymiz. Zero, shaxsga xos bo'lgan ijobiy hamda salbiy xususiyatlarning bisyorligiga qaramay, ularni birlashtiruvchi o'ta muhim fazilatlar borki, ular aslida tabiatan umumlashtiruvchi qadriyatlar hisoblanadi. Ularning ham biri maxsus tadqiqotlar doirasida o'rganilishi va ijtimoiy psixologik amadiyatda, tarbiya jarayonida ularga asosiy e'tibor qaratilishi lozim, deb o'ylaymiz. Bizningcha, ular quyidagilar:

- bolani ilk yoshlikdan o'zini anglashga o'rgatish, shundagina u yaxshini yomondan, halolni haromdan, gunohni savobdan, foydani ziyondan ajratishga o'rganadi;

- haqqoniylik, adolatlilik va adolatparastlik, haqni nohaqdan ajratib, jamiyatda oddiy kuzatuvchi emas, balki har sohada qonun va jamiyat normalari ustivorligiga o'rganadi, jamiyatda korrupsiya va poraxo'rlik kabi salbiy illatlarga qarshi kurashuvchi bo'lib voyaga yetadi, bunda ham eng avvalo oila instituti va so'ngra ta'lim muassasalaridagi izchil va uzluksiz tarbiya muhim rol o'ynaydi; mehr bilan yo'g'rilgan haqqoniylik barkamollikning muhim mezonidir.

- ijtimoiy faollik, o'z burchi va haq-huquqlarini teran anglash, mustaqil fikrlash, erkin so'zlash, o'z imkoniyatlari va iqtidorini to'la jamiyat manfaatiga safarbar qila olish;

- o'z ona tilida to'liq, ravon va aniq gapirishga ilk yoshlikdan gapira olish madaniyati, zero, shaxs o'z ona tilini to'la bilmaguncha va qadriga yetmaguncha, o'zga tillarni o'zlashtirib ham, unda ishlashga ham qodir bo'la olmaydi va hakoza.

- ilmlilik yoki ilmparvarlik, har bir voqea va hodisaning asl mohiyati va tub ma'nosini o'rganish qobiliyati, zero, yangi zamon kishisi ilmsiz hech qanday marralarga erisha olmaydi.

Ustivor qadriyatlarning, ya'ni, shaxs tizimidagi eng muhim sifat shakllantiruvchi fazilatlar ro'yxatini shu tarzda davom ettirish mumkin, zero, shaxs ijtimoiylashuvi jarayonida yuqoridagi va boshqa muhim sifatlarning shakllanish dinamikasi va qonuniyatlarini ijtimoiy, umumiy psixologiyaning ishonchli metodlari yordamida o'rganish, ularning ijtimoiylashuv manbalari, institutlari hamda muloqot jarayonida namoyon bo'lish omillarini chuqur tahlil qilish - fanimizning ustivor, dolzarb masalalaridandir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Франк В. Человек в поисках смысла. М. 1990.
2. Musurmonova O. O'quvchilarning ma'naviy madaniyatini shakllantirish. T.1993.
3. Yusupov E. Ma'naviyat asoslari -T. 1998.
4. Браймон Саймон. Общество и образование. М.-1989.